

Psychologie en misdaad

Luc Bonneux is epidemioloog

beeld: Keke Keukelaar

Deze column handelt over de parachutemoord en het daaropvolgende proces voor een Belgische volksjury. Het gevaar van pseudowetenschappelijk misbruik van de psychologie is echter universeel. Een psychologisch buitenbeentje dat in het vizier van politie en gerecht komt, is dan gauw verloren.

De parachutemoord was beter dan een psychologische thriller. Een amateur valschermspringer, Els V., stort dood ter aarde na sabotage van haar parachute. Ze is getrouwd, maar houdt er al jaren een minnaar op na. Deze viriele Nederlander heeft ook een relatie met een andere valschermspringer, Els C. De man van Els V. is niet op de hoogte van haar relatie. Dat is zeker waar, want hij is evenwichtig en bovendien juwelier. Els C. is daarentegen een onbeholpen schooljuf met psychologische problemen. Zij is een dankbaar slachtoffer van de getalenteerde advocaat van de echtgenoot, die een Belgische volksjury als geen ander weet te bespelen. Er wordt nooit enig materieel bewijs tegen Els C. gevonden, buiten een slecht karakter. In een wat perfide gemonteerd fragment beweert de advocaat met veel oratorisch vertoon dat de zoektocht naar bewijs een negentiende-eeuwse praktijk is: het moderne onderzoek werkt met de psychologische profielen van de verdachten. Els C. wordt zo tot dertig jaar veroordeeld. Het schond het rechtsgevoelen van velen,

met een wrange bijmaak van klassenjustitie en dure advocatenstreken. In een rechtstaat ben je onschuldig tot het tegendeel bewezen is. We vinden het erger om een onschuldige gevangen te zetten dan een schuldige te laten lopen, zeker na een passionele moord.

In de Belgische rechtspraak lijkt de fictie niet op de realiteit, maar de realiteit op de fictie. In krimi's op tv bekijkt de *profiler* de aanwezige sporen, en leidt dan af dat de dader op school werd gepest, bij zijn moeder woont en een voorkeur voor de Japanse keuken heeft. Het wetenschappelijk bewijs toont echter dat *profilers* het profiel van een dader niet beter voorspellen dan u of ik. *Profiling* is psychologische frenologie, een pseudowetenschap. Frenologie was

een negentiende-eeuwse dwaalleer die vond dat crimineel gedrag was aangeboren en te herkennen aan anatomische kenmerken van het hoofd. De schurk heeft brede kaken, diepliggende ogen en een doorlopende wenkbrauw. De misdadige smoel van vroeger is het slecht aangepaste karakter van vandaag. Psychologische problemen brachten Els C. in het vizier van de politie. Van dan af bevestigde het profiel alles wat de onderzoeker wilde vinden. Niet alle psychologische draadjes zaten even goed vast bij Els C.: dan ga je gauw moorden, dat weet iedere *profiler*. Door vol te houden dat ze onschuldig was, bevestigde ze dat ze een ijskoude psychopaat zonder schuldbesef was. Ze weigerde immers te bekennen. Ze bewees verder haar schuld door na de zoveelste beschuldiging woedend uit te halen. Ze had wat te verbergen, want ze zweeg of keek weg. Dit alles is nochtans volstrekt normaal gedrag van een onschuldige die langdurig hard wordt aangepakt. Alle gedragingen van Els C. werden geïnterpreteerd vanuit de vanzelfsprekende zekerheid dat zij de dader was.

De gerechtsspsychiaters hadden bovendien ontdekt dat Els C. aan het electracomplex leed, een zusje van het oedipuscomplex. Deze vreselijke aandoening bevestigde een vorm van pest, hardnekkiger dan aids: de Freudiaanse psychoanalyse. Rechters met enige wetenschappelijke kennis van psychologische zaken hadden deze deskundigen een paar euro verstrekt om hun wijsheden verder aan de tapkast te verkopen. Helaas. Freudiaan en *profiler* beschikken namelijk over een grote kracht, een onschatbare voorsprong op echte wetenschap. Niet alleen weten ze het altijd, ze hebben ook altijd gelijk.

***De schurk heeft brede kaken,
diepliggende ogen en
een doorlopende wenkbrauw***